PROEVE EENER MAKASSAARSCHE VERTALING DES KORANS.

INLEIDING.

Naar wij meenen, was het RAFFLES, die in zijne bekende Redevoering, den 24sten April 1824 bij het Bataviaasch Genootschap gehouden, van de Makassaren en Boeginezen sprekende, het eerst de merkwaardige bijzonderheid mededeelde, dat zij eene paraphrase van den Koran bezitten [1]. Uit zijne woorden is echter niet met zekerheid op te maken, of die omschrijvende vertaling in het Makassaarsch, dan wel in het Boegineesch zou zijn opgesteld. Uit dezelfde bron is waarschijnlijk het kort berigt bij Dr. LEYDEN [2], dat de Koran in het Boegineesch vertaald is. Op een papier onder de Handschriften der Royal Asiatic Society te Londen, met het opschrift: "Names of different books in Bûgoonies," dat de titels van eenige Mohammedaansche in het Boegineesch vertaalde werken bevat, komt ook dit voor: "[illegible] *Curahan*," en het is niet onmogelijk, dat de berigten van RAFFLES en LEYDEN uit dit lijstje zijn geput. Sedert was, zoo veel wij weten, niets bekend geworden van een werk, dat niet slechts eene merkwaardige uitzondering zou maken op den afkeer, die doorgaans de Mohammedanen voor vertalingen van hun Heilig Boek vervult, maar ook van den vroegeren ijver der predikers van den Islam zou

---

[1] Cf. Memoir of the Life and public services of Sir THOMAS STAMFORD RAFFLES. London 1830, 4o. pag. 156. — of: Verhandelingen van het Batav. Gen. VIIIe. Dl. 2e. druk. Batavia 1826, bl. 17.

[2] On the languages and literature of the Indo-Chinese nations, in: Asiatic Researches, Vol. X. Lond. 1811. 8o. pag. 195.

getuigen en als voorbeeld van overbrenging van vreemde Godsdienstschriften voor het werk der Evangelieverbreiding in den Indischen Archipel leerrijk zou zijn te achten. Natuurlijk vestigde de Afgevaardigde van het Nederl. Bijbelgenootschap, D^r. B. F. MATTHES, sedert zijne komst op Makassar, bij het opsporen van letterkundige bronnen voor de beoefening der taal, ook zijne aandacht op dit berigt, maar het was schier toevallig, dat hij tijdens een bezoek bij den Opperpriester of Kali (القاضي) van Goa te Parang tamboeng, in het laatst van 1851, het werk leerde kennen, dat waarschijnlijk door RAFFLES en LEYDEN is bedoeld, en waarvan hij later in staat is geweest de volgende proeve mede te deelen. Van dien Opperpriester van Goa, die als het hoofd der Mohammedaansche geestelijkheid in Zuid-Celebes is te beschouwen, berigtte de Heer MATTHES een en ander, dat wij als eene bijdrage tot kennis van den tegenwoordigen toestand van den Islam in dat deel van Nederlandsch Indië, hier met zijne eigene woorden overnemen:

"Ik had mijn intrek genomen ten huize van Goa's Opperpriester of Kali (القاضي) te Parang tamboeng. Deze man staat aan het hoofd der geestelijkheid, en heeft het beheer over al wat de Godsdienst betreft. Hij spreekt regt in alle zaken, die tot de *sara* (شرع) behooren, dat wil zeggen in alle kwesties van geloof, van huwelijk, van echtscheiding, van overspel, van schaking en dergelijke meer. Hij neemt de kinderen in de gemeenschap der geloovigen op. Hij sluit de huwelijksverbindtenissen (*panika*, van het Arab. نكاح). Hij verrigt de gebeden op de graven. Hij gaat des Vrijdags en bij elke gelegenheid van eenig belang voor in het gebed. Hij heeft nog meer en alzoo schijnbaar eene menigte van werkzaamheden. Edoch ten deele wordt hij hierin bijgestaan door verscheidene andere geestelijken, als *goeroe's* (leeraars), *katte's* (خطيب predikers), *bidăla's* (het Arab. مؤذن) en *dotja's* of kosters; ten deele maakt hij zich den arbeid alles behalve zwaar. De meeste Mohammedanen krijgen volstrekt niet het minste godsdienstig onderwijs; slechts aan weinigen valt het voorregt ten deel, om *tamma* of *lidmaat* te worden; wanneer het ten minste een voorregt te noemen is, dat men Arabische gebeden leert opzeggen, zonder die te verstaan, en ge-

oefend wordt in het werktuigelijk opdreunen van den Koran. — Trouwens hoe zou de meester aan anderen onderwijzen, wat hij zelf niet in het minst verstaat? — Om de opleiding der geestelijken bekreunt hij zich insgelijks slechts weinig. Wie daartoe lust gevoelt, neemt eenigen tijd les bij eenen Goeroe, en als hij de vereischte kundigheden meent verzameld te hebben, tracht hij zich een' zekeren naam te verwerven, ten einde langs dien weg tot eenig geestelijk ambt te geraken."

"De bezigheden van mijn' gastheer verhinderden hèm alzoo in geenen deele, om zich bijna den ganschen dag aan mij te wijden; en ik moet erkennen, dat hij daartoe ten allen tijde volkomen bereid was. Wat ik slechts verlangde, liet hij mij bezigtigen; zelfs doorwandelde hij zijne gansche woning met mij, om mij alle soort van huisraad en kostbaarheden bij name te leeren kennen. Wat er ook te doen was, overal moesten wij te zamen heen; ja zelfs het bijwonen van hanengevechten bleef geenszins achterwege. Trouwens men wane niet, dat dit eene groote opoffering voor den Kali was; want, ofschoon reeds hoog bejaard, is hij desniettemin nog zeer op dit spel verzot, ja redeneert bijna den ganschen dag over niets anders dan *hanen*, en koestert deze beesten, als waren zij zijne kinderen. Echter moet ik er tot zijne eer bijvoegen, dat hij een' afkeer heeft van de hanengevechten met kunstsporen (*a-saoeng* = Mal. سَاڠُ). Hij acht dit onbetamelijk voor geestelijken en bepaalt zich tot het *palotteng*, waarbij de hanen elkander met hunne natuurlijke sporen slaan, en de strijd geëindigd is, zoodra één der beesten de wijk neemt. Behalve dat dit spel minder wreed is, geeft het ook niet zoo ligt aanleiding tot twist en oneenigheid, daar de gewoonte meêbrengt, dat men hierbij slechts kleine sommen verwedt. — Wat voor mij van meer belang was, dan die vervelende hanengevechten, was een bezoek van de moskee, waar wij op een' vrijdag heenreden. — Ik woonde er de gansche godsdienstoefening bij, zeker niet tot stichting der gemeente, wier aandacht niet weinig door mijne tegenwoordigheid werd afgeleid. Gelukkig, dat ik de overtuiging had, dat er toch niemand was, die iets, hetzij van de gebeden, hetzij van de preek, (خُطْبَة) begreep, vermits alles in de Arabische taal behandeld werd. — Van de preek en toebehooren heb ik een kopij genomen, hetwelk ik u later hoop

over te zenden. Wat mij vooral niet weinig hinderde, was de menigte van doode ceremoniën bij het gebed. Nu eens overeind, dan geknield; dan weder voorover gebogen, dan weder plat op den grond liggende; dan weder in eene andere positie. Waarlijk men kan zich daarbij ter naauwernood voorstellen, dat men in een Godsgebouw vertoeft. — Edoch men verwachte bij deze menschen geen religieus gevoel, zoolang zij geheel verzonken blijven in den dienst der zinnelijkheid. — Dubbeld te bejammeren is het dus, dat zij in den Koran zooveel voedsel daarvoor vinden. Alleenlijk toch, wat de zinnelijkheid bekoort, nemen zij daaruit over, en venten dit in Makassaarsche, uit het Arabisch overgebragte, verhalen rond. Wat hen bijzonder aantrekt is Mohammed's beschrijving van het Paradijs, die geheel letterlijk door hen wordt opgevat. Van eene vergelding hier namaals, zonder ligchamelijke belooning of straf, kunnen zij zich niet het minste denkbeeld vormen. Ook de *Opperpriester* van Goa maakt in dit opzigt geene uitzondering op zijne landgenooten, en even als zij, is hij niet *geestelijk*, maar puur *ligchamelijk* gezind. Ofschoon ik derhalve weinig sympathie voor hem gevoelen konde, was mij echter zijne grondige kennis van het Makassaarsch tot groot nut. Vele inlandsche Handschriften kreeg ik van hem te leen van verschillenden aard, als *verhalen* (*roepama's*), *sinrili's* (Mal. شعر), *kelong's* (Mal. *panton's*) en stukken betreffende oude wetten en bepalingen (*rāpang*). Dit alles wordt op het oogenblik gecopiëerd. — Wat mij ten zijnent bovenal belangrijk voorkwam; was een Arabische Koran, met eene interlinéaire vertaling in het Makassaarsch. Gelijk gij u herinneren zult, spreekt RAFFLES van eene vertolking van dit merkwaardig boek in het Boegineesch. Tot dus verre zocht ik vergeefs hiernaar; niemand had er van gehoord. En zie! daar vind ik geheel onverwacht deze Makassaarsche overzetting. Zou RAFFLES ook soms beide talen met elkander verward hebben? Tot mijn leedwezen was de Kali niet gezind, om mij dit kostbaar werk te leenen. Tijdens mijn verblijf te Parang tamboeng nam ik echter de vrijheid om een gedeelte van de overzetting met het oorspronkelijke te vergelijken en bevond, dat die buitengemeen vrij, ja meer eene omschrijving te noemen was. Welligt zal ik er later nog in

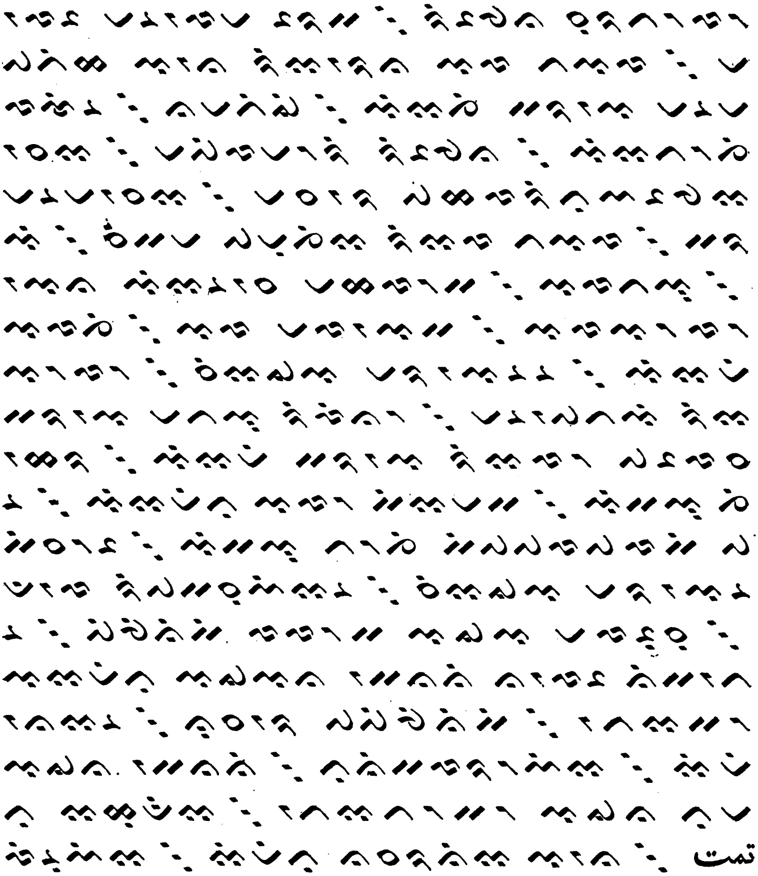
slagen, om een kopij van dit ter Bijbelvertaling hoogst gewigtig werk te doen vervaardigen."

Aan dit voornemen kon D^{r}. MATTHES later ten deele voldoen, door de overzending van nevensgaande proeve aan het Hoofdbestuur van het Ned. Bijbelgenootschap. Wij meenden dat de uitgavo velen niet onaangenaam zijn zou, terwijl zij tevens eene gelegenheid aanbood om de onlangs door den Heer N. TETTERODE te Rotterdam vervaardigde Makassaarsche drukletters meer algemeen te doen kennen. Zoo lang ons niet het tegendeel blijkt, achten wij het hoogstwaarschijnlijk, dat deze Makassaarsche omschrijving des Korans het door RAFFLES en LEYDEN bedoelde werk zal zijn.

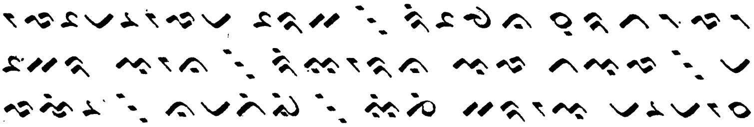
Nog kunnen wij vermelden, dat als de vrucht van jaren lange studie, eene Spraakkunst, een Woordenboek en eene Chrestomathie van het Makassaarsch, door D^{r}. MATTHES bewerkt, voor den druk hier te lande gereed liggen en, zoo wij hopen, weldra het licht zullen zien.

H. C. MILLIES.

SOERAH I.

SOERAH II, VS. 1—28.

[illegible]

[illegible]

[1] Waarschijnlijk te lezen: [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

انتهى

LETTERLIJKE VERTALING VAN EEN KLEIN GEDEELTE DER MAKASSAARSCHE OVERZETTING DES KORANS.

SOERAH I.

Ik heb mij zegen verworven (*genomen*) door het lezen van de Soerah die bekend is onder den naam van *Soeràh fâtihah* (inleiding-soerah), in den naam van den Heiligen en Hoogen God, die ook genoemd wordt een Heer, welke zich ontfermt en gunst bewijst bij het lezen dier Soerah, of welke zich ontfermt over en belooning schenkt aan degenen die dezelve lezen.

Al de lof zij aan God, den Heer van al het geschapene, hetzij mensch, of geest, of engel, of beest, en het overige, Hem, die een Heer is, welke zich vriendelijk op Aarde en zegenrijk hier namaals betoont. Hem, die ook Heer is ten dage der vergelding, dat is: ten dage der Opstanding.

U slechts roepen wij aan, en ook U slechts smeeken wij (dat Gij ons vergunt) om U de vorstelijke hulde te bieden, en wat dies meer zij. Wijs Gij ons een' regten weg, d. i. den weg dergenen in wie Gij een welbehagen gevonden hebt. Geef gij ons daarvan een aanwijzing; en niet van den weg dergenen, tegen wie uw toorn is losgebarsten, te weten der Joden, noch ook van den weg dergenen, die van het regte spoor zijn afgedwaald, te weten der Christenen.

SOERAH II.

Ik heb mij zegen verworven (*genomen*) door het lezen van de Soerah genaamd البقرة (*de koe*) in den naam enz. (zie boven).

Ik Allah doe nederdalen den Koran, door de tong van Gabriël tot den Profeet MOHAMMED. Die Koran is het woord van God, hetwelk

niet te betwijfelen en eene teregtwijzing (*een rigtsnoer*) is, voor allen, die God en zijn' Profeet vreezen, geloovende aan de verborgen dingen, te weten: de Opstanding, alsmede Hemel en Hel; en doende overeind staan (d. i. *instandhoudende, zorgvuldig waarnemende*) de vijf vaste gebeden, en om Gods wille weggevende al waarmede ik hen begunstigd heb, gelijk ook voor alle menschen, die gelooven aan alles wat ik tot u, MOHAMMED! heb doen nederdalen, te weten: den Koran, welks woorden zoo bijzonder duidelijk zijn (of nog letterlijker: *de duidelijkmaking van welks woorden zéér goed is*) en aan alles, wat er uit den Hemel is medegedeeld aan alle profeten die voor U geweest zijn, te weten het Euangelie en den Pentateuch, en die doen de Hemelsche dingen, zè insgelijks volkomen naar behooren handhavende (lett. *ze vastmakende met een volkomen vastmaken*). Die menschen erlangen eene teregtwijzing (*een rigtsnoer*) van hunnen Heer. Die menschen bekomen ook al het zoete des Hemels. Inderdaad, al de ongeloovigen, zoo als ABOE-DJAHL (verg. WEIL, Mohamm. der Prof., bl. 58, 59, 61, 77, 104, 105 en 109), het is hetzelfde of gij hen teregtwijst, MOHAMMED! en hen bevreesd maakt voor de straffen der Hel, dan of gij hen niet teregtwijst. Zij gelooven toch niet; want de harten dier menschen, gelijk ook hun gehoor en gezigt, zijn bijzonder vast digt gesloten (lett. *digt gestopt met een sterk digt stoppen*), door God als 't ware van een deksel voorzien. Doch die menschen krijgen eene zware straf. Daarbij zijn er menschen die zeggen: wij gelooven aan God en den dag der Opstanding, doch hun hart gelooft er niet aan. Zij (willen) God foppen en de geloovigen. Maar zij foppen niemand anders dan zich zelven; en echter weten zij het niet eens, dat de gevolgen (lett. het *einde*) hunner daden op hun eigen hoofd neêrkomen (lett. *terugkeeren*). De zoodanige worden van God met eene erge ziekte bezocht aan hun hart, ja eene ziekte aan hun hart, en zij zullen gefolterd worden met eene allerpijnlijkste foltering inderdaad, dewijl zij de woorden van God, dat is: den Koran, van bedrog beschuldigen. En zoo men hun zegt: rigt toch geen verderf aan op de Aarde; antwoorden zij: wel neen, wij stichten slechts goed. Voorwaar die menschen rigten verderf aan op de Aarde, en zij weten het niet eens. Doch de gevolgen hunner daden zullen op hun eigen hoofd nederkomen. En

zoo men hun zegt: gelooft, gelijk ook de groote mannen van verstand geloofd hebben; antwoorden zij: zouden wij gelooven even als de domme menschen zonder verstand? Voorwaar! die menschen zijn het juist, welke dom en zonder verstand zijn, en echter weten zij zelven niet, dat het hun aan verstand ontbreekt. Indien zij ontmoeten degenen, die aan God en zijn' gezant gelooven, zeggen zij: wij gelooven ook aan God. Doch zoo zij zich alleen bevinden met de leidslieden der huichelaars, zeggen zij: wij zijn het zamen eens. Wat ik tot de geloovigen gezegd heb, was maar uit scherts; in mijn hart spreek ik niet aldus. Doch God zal hunne scherts vergelden; en hun doen, hun verzet blijft zonder uitwerking (letterl. *wordt niet krachtig*, *niet sterk*, *gemaakt*). Zij zijn als menschen, die het einde (d. i. *de gevolgen*) hunner daden niet kennen. Zij verruilen het goede tegen het kwade, dat is, zij verruilen hun geloof tegen ongeloof. En zij erlangen geen winst meer met hun' handel, niets dan verlies. Ook bekomen zij van God geene teregtwijzing meer. Zij zijn gelijk aan iemand, die een vuur ontsteekt (lett. *doet smeulen*, *aan het smeulen brengt*); en indien het vlamt en helder is, zoodat hij alles rondom zien kan, wordt de vlam van het vuur uitgebluscht door Allah, en blijft hij ten laatste in duisternis, waardoor hij niets kan zien (lett. *niets van eenig nut*, *van eenig belang*). Doof slechts zijnde, en stom en blind voor de waarheid, kunnen zij niet terugkeeren tot de waarheid (lett. *het ware*), zij die te vergelijken zijn met iemand, wien een regenbuî treft, afkomstig uit de wolken, en donker van wege de menigte van regen, gepaard met donder en bliksem, en die de openingen zijner ooren digtstopt met de vingers zijner handen, bij het hooren van den donder, dewijl hij vreest te zullen sterven. Ja, aan zoo iemand zijn zij gelijk, de huichelaars. Indien de Koran uit den hemel tot hen wordt nedergezonden, stoppen zij hunne ooren digt, opdat zij toch niet zouden hooren naar God, die zich (toch) overal doet hooren door (lett. *overal doordringt tot*) degenen die niet gelooven aan Allah en zijn' Profeet. Het is er digt bij dat (d. i. *Het scheelt weinig of*) de bliksem ontneemt hun het licht hunner oogen. Die menschen, zoo lang zij door den bliksem beschenen (of *verlicht*, lett. *getroffen*) worden in den donkeren nacht, gaan zij wederom. Doch zoo het licht des bliksems er niet meer is, blijven zij maar

staan in de duisternis, niet meer wetende te gaan. — O! indien God den donder en den bliksem eens te niet wilde doen; indien hun het gehoor en het gezigt eens door God ontnomen wierd. — — — Voorwaar! God is magtig tot alle dingen. O Mekkaners! aanbidt uwen Heer! den Heer, die u en uw voorgeslacht geschapen heeft: Mogt gij Hem de vorstelijke hulde brengen (lett. *welligt*, *brengt*, enz.), daar Hij het slechts is, die voor u geschapen heeft de Aarde tot hetgeen gij uitspreidt (d. i. *tot uwe legerstede*); en Hij het ook slechts is, die den Hemel geschapen heeft met een verwulfsel als een dak; en Hij het ook slechts is, die regen uit den Hemel doet nederdalen, en alle vruchten te voorschijn roept tot uw levensonderhoud, o menschen! — Wacht u toch bij uwe godsdienstige vereering, om aan Allah iemand ter zijde te stellen. Gij weet het immers. En zoo gij twijfelt aan alles, wat Ik heb doen nederdalen tot mijn' dienaar, Profeet MOHAMMED, d. i. den Koran, brengt gij dan eens herwaarts ééne Soerah, welke daarmede gelijk staat, en roept gij eens de Heeren, welke gij buiten Allah aanbidt, te hulp, om eene Soerah te vervaardigen [dat wil zeggen: indien deze MOHAMMED hun den Koran verkondigt, letterlijk: *zegt*, en zij datgeen, waarvan (zoo even) gesproken is (namentlijk: om zulk eene Soerah te vervaardigen) niet vermogen, en dat vermogen zij ook niet, moeten zij, wegens hunne zwakte, de Heeren, welke zij aanbidden, te hulp roepen]. Vreest toch voor de Hel en gelooft aan God! want de brandstof der Hel bestaat slechts in ongeloovigen en de steenen (te weten: *beelden*) van de afgoden, die zij aanbidden. (Die Hel) wordt bereid voor alle ongeloovigen. — Zeg, MOHAMMED! aan al degenen, welke in Allah gelooven, en allen, die vrome werken doen, dat hun zal gegeven worden die Hemel, welks rivieren vloeijen onder deszelfs vruchtboomen en paleizen. En zij zullen daar weder eten de vruchten, waarmede zij (te weten: hier op Aarde reeds) begunstigd zijn. En zij zullen wederom zeggen: dat zijn dezelfde vruchten, waarmede wij vroeger door God begunstigd zijn. [Hun worden wederom vruchten geschonken, die veel overeenkomst daarmede hebben in voorkomen en smaak]. En God schenkt mij wederom in dat (te weten: *verblijf*) Hemelsche vrouwen, die geheel vlekkeloos zijn. Zij zullen voor eeuwig verblijven in den Hemel. — En wat betreft het ontstaan van een verwijt,

van wege de ongeloovigen, dat God zich in den Koran van gelijkenissen bedient; hun is ten antwoord gegeven: "Voorwaar! God schaamt zich niet, om in den Koran eene gelijkenis te ontleenen van eene mug, hetzij klein of groot. En al degenen, die aan God en zijn' gezant gelooven, weten inderdaad, dat die vergelijkingen, welke God maakt, volkomen juist gekozen zijn door hunnen Heer." — Doch degenen, welke niet aan God noch zijn' gezant gelooven, zeggen: "Wat is toch Gods bedoeling met deze gelijkenis? Deze gelijkenis, hoevele menschen worden daardoor op een dwaalspoor gebragt!" — Ja, maar ook voor velen is dezelve eene teregtwijzing van God; want God leidt niemand met deze gelijkenis op een dwaalspoor, behalve alle goddeloozen, welke alle verbindtenissen Gods verbreken, die Hij vast gemaakt (d. i. *op een vaste wijze gesloten*, of ook *bevestigd*) heeft, en die alles verwerpen, wat door God bevolen is, om te doen, en die zulke daden verrigten, welke onheil te weeg brengen op de Aarde. — Doch de zoodanigen zullen verlies lijden. — Waarom, o Mekkaners! zijt gij toch ondankbaar jegens God? die u uit onbezield *sperma genitale*, in den buik uwer moeder geformeerd, en u ook in den buik uwer moeder levend gemaakt heeft; die u vervolgens, nadat gij uit den buik uwer moeder uitgegaan zijt, dooden, doch later, ten dage der Opstanding, weder in het leven terugroepen zal. Dan zult gij immers tot Hem wederkeeren, opdat Hij u vergelde naar uwe werken. Hij slechts is de Heer, die de Aarde, en al wat daarop is, voor u geschapen heeft. En nadat Hij gewild heeft, dat er ook één Hemel zou zijn, heeft Hij dien met zeven verdiepingen in het aanzijn geroepen. Hij slechts is een Heer, die alle dingen verstaat.

Uit bovenstaande mededeeling van een gedeelte der Makassaarsche vertaling des Korans, zal het reeds overvloedig kunnen blijken, dat dit werk minder den naam van *vertaling*, dan wel van *omschrijving* verdient.

Voorts is het ook niet te ontkennen, dat de stijl op sommige plaatsen aan groote duisterheid lijdt, welke voor den Makassaar nog vermeerderd wordt door het noodeloos gebruik van vele Arabische woorden, wier

ware kracht en juiste beteekenis zelfs zijn' kundigste Priesters hem ter naauwernood kunnen verklaren.

Ik acht het overbodig, om dit laatste nader aan te wijzen, dewijl het Arabisch in Holland genoegzaam bekend is, en ik bovendien de in dit stuk voorkomende Arabische woorden, in mijn *Makassaarsch Woordenboek* heb opgenomen. Naar dit werk verwijs ik insgelijks voor het overige van mijne geheel *woordelijke*, en daardoor alles behalve sierlijke, Hollandsche vertaling, wanneer die op sommige plaatsen den zin van het oorspronkelijke nog niet genoegzaam mogt wedergeven.

Op grond van de hier gemelde redenen, zou het zeker niet raadzaam zijn, om zich, bij eene vertolking der Heilige Schrift, deze Makassaarsche vertolking des Korans tot voorbeeld te stellen; ofschoon zij anders welligt, bij het overbrengen van enkele woorden en phrases, eenige dienst zou kunnen doen.

B. F. MATTHES.